

Sociaal-economische rationalisatie

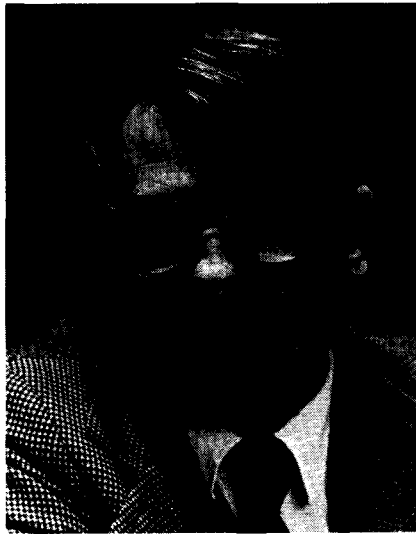
Het nieuwste boek van W.F. Hermans, *De heilige van de horlogerie*, gaat over niets. Over het Nut van het Opwinden van Klokken. Een opwindend boek. Alleen Hermans kan 219 bladzijden lang over niets blijven schrijven. Aanbevolen literatuur voor columnisten — ik vind één bladzijde al zo moeilijk. Tijdens de dagen van verplichte reflectie rond de jaarwisseling heb ik Hermans gelezen en teruggeblikt op de goede voornemens waar ik u vorig jaar (1-1-'87) op deze plaats mee lastig viel. Ik zou andersdenkenden gedurende één jaar serieus nemen (langer dan Hermans ooit gelukt is). Dat is nu gelukkig voorbij. Ik wist wel dat ik er niet veel van terecht zou brengen, en daarom heb ik mij op één categorie andersdenkenden geconcentreerd: de critici van de SER.

Dat waren er weer vele. Mijn hooggeschatte collega Bornhoff, die zijn vendetta tegen wat hij de Sociaal-Economische Rem noemt voortzette, een verdoold kamerlid dat de zaak maar wilde opheffen, te veel om op te noemen. Het gemeenschappelijke in die kritiek is dat zij bezijden de werkelijkheid staat, maar voor wie van Hermans houdt, is dat geen bezwaar. Het is juist een reden om er serieus op in te gaan. Daarbij beperk ik mij tot drie hoofdpunten:

- de SER ondermijnt het primaat van de parlementaire democratie;
- de adviezen zijn hopeloos verdeeld;
- het duurt allemaal te lang.

Het eerste punt vraagt, met name voor de kroonleden, om voortdurend zelfonderzoek. Er zijn geen absolute waarheden in de politiek, ook niet in de rolverdeling tussen parlementaire democratie en corporatistische ordening. Wie de legitimerende functie van de parlementaire democratie nadrukkelijk voorop wil stellen, zal zich dan ook in redelijkheid moeten afvragen hoever dat primaat strekt. In een gemengde economie als de onze is het legitiem dat de sociale partners een zware en als regel beslissende stem hebben in het domein van de markt: het arbeidsvoorwaardenbeleid in de marktsector, de democratisering binnen de onderneming, de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie — dat soort dingen. Moeilijker ligt het bij 'gemengde' zaken, zoals de sociale zekerheid, waarin overheid en markt verantwoordelijkheden delen. Hier wordt het spanningsveld tussen belangenbehartiging en advisering duidelijk voelbaar in het gedrag van de sociale partners. Dan moeten de kroonleden hun onafhankelijkheid bewijzen door de sociale partners te behoeden voor kattenkwaad en getuigenispolitiek. En door te voorkomen dat de nieuwe vergeten

D.J. Wolfson

groepen (niet-georganiseerden, zoals bejaarden, schoolverlaters en buiten het arbeidsproces staande vrouwen) in het gedrang komen.

Die spelregelbewaking wordt des te moeilijker als kabinetten advies gaan vragen over zaken van algemeen belang die tot de specifieke verantwoordelijkheid van de parlementaire wetgever behoren. Dat hoort niet. In dat soort zaken hebben werkgevers en werknemers niet méér rechten dan andere Nederlanders, en als ze die toch verwerven, dreigt daarmee de specifieke belangenbehartiging in de SER de overhand te krijgen op de adviesfunctie. Laat ik nog één keer terugkijken op de gang van zaken bij de voorstellen van de commissie-Oort (belastingvereenvoudiging voor iedereen, een typische parlementaire verantwoordelijkheid). Daarover vroeg het kabinet nota bene advies aan de Stichting van de Arbeid en aan de SER. Het gevolg was dat de partners het in de Stichting snel eens werden over een afwijzing van die voorstellen (daar zijn zij immers onder elkaar) en vervolgens de kroonleden in de SER bij het kruisje wilden laten tekenen. Dat kostte de voorzitter van de SER maanden van moeizaam overleg in de voorbereidingscommissie om de zaak weer een beetje open te breken. Toen de kroonleden in de uiteindelijke Raadsvergadering ten slotte hun poot stijf hielden en een werkbaar compromis aanboden, kozen de werkgevers eieren voor hun geld door mee te gaan en nam het kabinet dat meerderheidsadvies ijlings over. Eind goed, al goed in dit geval, maar het demonstreert dat de SER niet het parlement ondermijnt, maar het parlement de SER door uit beschetenheid het kabinet steeds weer te

vragen daar problemen te parkeren die het zelf zou moeten oplossen.

Zijn SER-adviezen als regel hopeloos verdeeld? Dat is onzin, overgenomen uit kranteberichten van stukjeschrijvers die ze niet lezen of niet begrijpen. Wie de moeite neemt te lezen zal zien dat er aan het Bezuidenhout veel vaker unanimitieit wordt bereikt dan aan het Binnenhof, en dat verschilpunten over het algemeen minder worden opgespeeld dan in het parlementaire verkeer tussen regerings- en oppositiepartijen. Dat is opmerkelijk, want het gaat om dezelfde moeilijke zaken, terwijl ook de sociale partners daarbij een achterban te bedienen hebben. Wie dan als regel unanimitieit verwacht staat buiten de maatschappelijke werkelijkheid. Wie de ontwikkelingsgang van de advisering in de tijd volgt, bespeurt evenwel een onmiskenbare tendentie naar consensus: dat is de eigenlijke waarde van de SER. Dat in zo'n proces van convergentie verschillen van inzicht niet worden verdoezeld, is niet hopeloos, maar nuttig.

Duurt het allemaal niet veel te lang? Dat is een deels technische, deels filosofische vraag. In technisch opzicht lijkt er wel wat te verbeteren aan de werkwijze van de SER. Op mijn verlanglijstje staan een grotere terughoudendheid in de aanvaarding van adviesaanvragen (zie boven), een vroegtijdige committering van partners en kroonleden op hoofdlijnen van uit te brengen adviezen, een grotere beschikbaarheid van onafhankelijke deskundigen en een meer flexibele inzet van het — overigens zelf erg deskundige — secretariaat. Maar dat zijn — welhaast — huishoudelijke zaken. De moeilijke vraag is die naar die Rem; daar zit een filosofisch kantje aan. Kan de convergentie niet bespoedigd worden en zo neen, moet we de regering dan maar niet laten regeren, met een beetje minder lief zijn voor elkaar? Dat is de vraag, en tegelijk de non-vraag.

We kunnen wel zoveel willen, maar een politieke cultuur laat zich niet zo maar veranderen. Je kunt participatie niet zonder meer terugdraaien (als je dat al wilt), hooguit beter kanaliseren (zie alweer boven). Ook ik word wel eens moe van die waarheden als overfokte koeien waar we elkaar in de SER mee belagen. Met dat soort koeien vang je niet veel hazen in de internationale wedloop, nee, maar zou het met kwaadwillige honden beter gaan? U merkt het wel, ik weet het ook niet. Ik kan me er zelfs niet over opwinden. Ik ga weer verder met Hermans, over tijd en eeuwigheid.

D.J. Wolfson